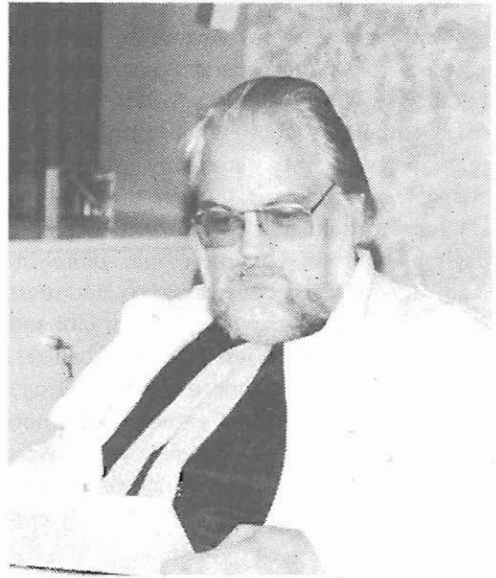

Kolmas muut- toliikkeen 5- vuotiskatselmus Turussa

Seutukaavajohtaja Raimo Narjus on ollut muuttoliikesymposiumia valmistelleen toimikunnan puheenjohtajana v. 1975, v. 1980 sekä v. 1985.

Muuttoliiketutkimukseen erikoistunut laitos - Siirtolaisuusinstituutti - on ottanut tavakseen järjestää viisivuotiskausittain symposiumin, jossa tarkastellaan muuttoliikkeessä, erityisesti maassamuutossa, vallitsevia erityispiirteitä ja niitten muutoksia. Järjestettyjen kolmen symposiumin perusteella voidaankin jo todeta niitten osoittaneen, että viisi vuotta tuntuu myös olevan varsin sopiva aikajakso tällaisten analyysien tekemiseen. Se on riittävän pitkä, jotta päävirrat ehtivät hahmottua moneen suuntaan ohjautuvista pintavirroista. Toisaalta arviointeja on helpottamassa se, että aikajakso on riittävän lyhyt, niin ettei sen sisälle sisälly kovin suuria vaihtelevia suuntauksia.

Muuttoliikesymposium -75

Työ muuttoliikkeen syiden ja seurausten analysoimiseksi alkoi vuoden 1975 symposiumin tiedontarpeen kartoituksella ja muuttajan muotokuvan hahmotuksella. Silloin tutkittiin asiaa erityisesti yksilön, niin muuttajan kuin muuttotappioalueen jäljelle jäävänkin kannalta. Muuttoliikkeen seurauksia

olikin siihen asti tarkasteltu liiaksi vain yhteiskunnan, muuttotappiota tai muuttovoittoa saavien kuntien ja alueitten, kannalta.

Nyt haluttiin havahduttaa niin tutkijat kuin päättäjät huomaamaan muuttaja ajattelevana, kokevana yksilönä eikä vain mahdollisuuksia antavana tai poistavana mitoituselukuna. Haluttiin analysoida muuttoliikkeen myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia yksilöön ja nimenomaan yksilön kautta myös myönteisiä tekijöitä löytyi runsaasti. Erityisesti tavoitemuutto sisältää juuri yksilön omaan tahtoon perustuvia ratkaisuja, jotka, vaikka eivät ehkä asetettuja toiveita vastanneetkaan, tuottivat kuitenkin parannusta asianomaisen elämän olosuhteisiin.

Todettiin, että muuttomahdollisuus on myös oikeus, mutta yhteiskunta ei ole antanut jäsenilleen tarpeeksi tietoja, joitten pohjalta yksilö voisi tehdä riittävään tietopohjaan perustuvia harkittuja ratkaisuja niin muuttopäätöksestä kuin kohteen valinnoistakin.

Yhteiskunta on pyrkinyt ohjaamaan kehitystä liiaksi välillisin, yksilön etua huomioiden ottamattomin keinoin. Myös yhteiskunnan päätöksenteon todettiin usein tapahtu-

neen varsin puutteellisin tiedoin. Tiedontarpeen kartoitus olikin vuoden 1975 muuttoliikesymposiumin keskeinen anti.

Muuttoliikesymposium -80

Vuoden 1980 symposiumissa tarkasteltiin muuttoliikkeessä ilmenneitä suunnanmuutoksia ja uusia piirteitä. Osa muutoksista todettiin yhteiskunnan harjoittaman ohjauksen seurauksiksi, mutta ehkä olennaisimpia olivat havainnot muuttotavoitteessa tapahtuneista muutoksista. Kokemukset muuttuneesta ympäristöstä eivät olleet pelkästään myönteisiä ja aiheuttivat uusia ympäristöllisiä vaatimuksia. Esitettiin kysymyksiä, minkälainen on ihmiselle terveellinen tai viihtyisä elinympäristö tai minkälaisia muutoksia ympäristö aiheuttaa yksilöön. Miten yksilö ja ympäristö muovaavat toinen toisensa? Mikä on fyysisen ympäristön vaikutus yksilön henkiseen ympäristöön ja miten pitkälle syy-yhteydet fyysisen ja henkisen ympäristön riippuvuuksista toisistaan on analysoitavissa? Nämä olivat esille kohonneita kysymyksiä, joihin vastaamisen symposium asetti tutkimustarpeita kartoittavien keskeiseksi tehtäväksi.

Muuttoliikesymposium -85

Näin aikaisemmissa symposiumeissa jo uumoiltiin niitä asennemuutoksia, jotka ovat nousseet ihmisten asuinpaikan valinnassa keskeisimmiksi. Uusi teknologia antaa ihmiselle aikaisempaa paremmat mahdollisuudet toteuttaa tavoitteitaan. Vaikka uusi teknologia ei siten ole välttämättä itse esim. aluerakennetta muuttava tekijä, se antaa muille aluerakenteeseen muutoksia luoville tekijöille aikaisempaa paremmat toteutumisedellytykset. On kuitenkin huomattava, että teknologian hyväksikäyttö asettaa omat ehtonsa - silläkin on myös alueelliset rajoituksensa - tai ainakin teknologian hyväksikäyttö onnistuu ehkä toisissa aluerakennemalleissa luontevammin kuin toisissa.

Mutta millaisissa? Kun eri liikennemuotojen luomilla liikenneverkoilla on eri aikakau-

sina ollut keskeinen vaikutus myös aluerakenteen muutoksiin ja kehitykseen, syntyy jälleen joukko uusia kysymyksiä. Millainen on tietoliikenteen varsin abstraktisen tietoliikenneverkon luoma aluerakenne? Metropolikeskukset vai hajautunut kylärakenne? Eikö kumpikaan vai molemmat? Ylätasolla keskitys - alatasoilla hajautuneempi - mutta ympäristön vetovoima-alueisiin keskittynyt rakenne? Ovatko tietoliikenne ja uusi teknologia aluerakennetta keskittäviä vai hajottavia tekijöitä? Runsaasti kysymyksiä, joihin symposium eri työryhmissä paneutui.

Tietoyhteiskunta on myös luovuuden yhteiskunta. Se vaatii jäseniltään tässä suhteessa entistä aktiivisempaa panosta. Jälleen voidaan kysyä, aktivoiko metropoli - tai meidän oloissamme valtakunnan osatason keskus asukkaitaan tuloksekkaampaan luovuuteen kuin vetovoimaiseen ympäristöön sijoittunut, pienemmistä yksiköistä - ja niissä ehkä intensiivisemmästä yhteenkuuluvuudesta - koostunut aluerakenne. Minusta Yhdysvaltojen "piilaakson" sijainti viittäisi pikemminkin viime mainittuun.

Tietoyhteiskunnan aluerakenteen suunnan hahmottelu, sen erityispiirteiden ja muuttoliikevaikutusten analysointi ja jälleen uuden tietotarpeen kartoitus olivatkin tämänkertaisen muuttoliikesymposiumin keskeiset keskusteluaiheet.

Symposiumin vastaukset tai uusien tutkimusten tarpeet on aikaisempaan tapaan koottavissa vasta laajan ja perusteellisen raportin yhteydessä. Eri työryhmien raporteista on kuitenkin alustavat näkökohdat koottavissa.

Väestönkehitys ja muuttoliike

Väestön osalta symposium arvioi viisivuotisjakson kehityksenä kokonaisuudessa muuton jonkin verran alentuneen ja muuttovoittojen ja -tappioiden tasaantuneen. Seuraavalla jaksolla symposiumin arvion mukaan Uudenmaan muuttovoitto lähes häviäisi ja Väli-suomen muuttotappio kääntyisi voitoksi.

Onko kysymyksessä välivaihe, ennen kuin tietoyhteiskunnan muuttopaineet täysitehoi-

sesti alkavat vaikuttaa, on tutkittava. Toisaalta vielä ei ole nähtävissä, mitkä ovat yhteiskunnan reaktiot väestön kasvun pysähtymiseen. Mahdolliset elvytystoimet tuovat väestönkehityksessä siksi hitaasti konkreettisia tuloksia, että muuttovirroissa uusien ikäluokkien suppeus vähentää joka tapauksessa pitkään muuttajien kokonaismäärää.

Tiedon kasvun ja arvostusten muutosten vaikutus muuttoliikkeeseen

Arvostusten muutosten osalta symposium totesi mahdollisuuksien tarpeiden tyydyttämiseen ja arvojen toteuttamiseen muuttuneen. Yhteiskunnan ja yksilön omien resursien riittävyys ympäristön mahdollisuuksien hyödyntämiseen muodostui kysymykseksi, johon vastaamiseen on etsittävä lisää tietoa.

Aluerakenteen ja ympäristön kehityksen vaikutus muuttoliikkeeseen

Aluerakenteen ja ympäristön kehittämässä symposium asetti päävastuun kunnalliselle itsehallinnolle. Kunnilla on oltava oikeus ja myös velvollisuus omatoimisesti kehittää ja hyödyntää ympäristönsä erityispiirteitä. Niiden on myös koottava alueensa voimavarat ja luotava se henki, jolla nämä saadaan tehokkaimmin toimimaan asettamiensa päämäärien saavuttamiseksi. Tällaisia ovat mm. asumiseen ja asumisympäristöön liittyvien laadullisten vaatimusten lisääntyminen sekä niihin kohdistuvien toiminnallisten tarpeiden monipuolistuminen. Tämä puolestaan johtaa rakenteiden muutospainoiden nopeutumiseen, jolloin pienet yksiköt pystyvät joustavammin hyödyntämään korkean teknologian kulloisenkin kehitysvaiheen luomat mahdollisuudet.

Näitten päämäärien saavuttamiseksi kuntien olisi entistä selkeämmin luotava itselleen oma, erityisedellytyksiinsä perustuva kehitysstrategia ja tehtävä se tunnetuksi. Sen on huolehdittava asunto- ja asumisympäristön monipuolisesta tarjonnasta näitten väestöryhmien kysyntää vastaavaksi. Kiristyvässä työpaikkakilpailussa kuntien on syytä kiinnittää huomiota ympäristön laa-

tuun myös uuden yritystoiminnan vetovoimatekijänä sekä luovuutta ja innovaatiota lisäävänä tekijänä.

Edellä oleva kehitystyö vaatii runsaasti uutta tietoa. Aluerakenteen ja ympäristön vetovoiman analysointia koskevaa, samoin kuin väestön alueellisen erilaistumisen eri asuntoalueisiin kohdistuvan muuttuvan tietotarpeen tutkimusta on lisättävä. On myös tutkittava uutta, eri sukupolvien välisen kanssakäymisen mahdollistavaa kahden asunon järjestelmää pientaloasumisessa. Tällä saattaa olla myös huomattavia heijastusvaikutuksia kunnan palvelurakenteisiin ja -tarpeisiin.

Työn ja asumisen keskinäinen suhde ja muuttoliike

Työn ja asumisen suhteista symposium korosti tavoitetta työn tasaisemmasta jakautumisesta tarvittavan ihmistyöpanoksen vähentämisessä. On selvitettävä, onko henkisen työn kasvava osuus tasapainoisesti tyydytettävissä uudelleen koulutuksella ja koulutusrakenteen muutoksella. Ovatko koulutusrakenteen tämänhetkiset muutospyrkimykset (lukio- paikkojen vähentäminen) myöhäsyntyisiä ja tietoyhteiskunnan koulutustarpeeseen nähden takaperoisia?

Väheneekö erillisten teollisuusalueitten merkitys lähinnä häiriötä tuottavan teollisuuden alueeksi ja sekoittuuko muu tuotantotoiminta asuntoalueisiin tai siirtyy osaksi asuntoihin? Millaiseksi muuttuu teollisuustyöpaikkojen työympäristö teknologian korvauksessa ehkä suurimman osan ihmistyövoimasta? Ovatko kontaktit silloin suuremmat kotityöympäristössä kuin erillisillä työpaikoilla? Ovatko ihmiset valmiita asumisen ja työn lähentämiseen ja millä voidaan sopeutumiso ongelmia mahdollisimman paljon välttää? Ihmisten omatoimisuus ja harrastustoiminta ovat elpymässä, mutta ei välttämättä asuntoalueilla, ellei siihen myös niiden suunnittelussa varauduta.

Asuntoalueiden suunnittelussa on varauduttava uusiin sekä lisääntyvän vapaa-ajan vieton, omatoimisuuden että kotityön tilatar-

peisiin. Olisi tutkittava asumisen ja työn osalta juurettumisen myytti. Minkälaisia töitä voidaan teknologian kehityksen myötä siirtää kotiolosuhteisiin, mikä on niitten osuus silloisten työpaikkojen kokonaismäärästä ja miten niihin on asuntoalueiden suunnittelussa varauduttava? Entä asuntoalueiden asuttavuusehdot?

Taloudellinen kehitys, työttömyys ja muuttoliike

Työn tasapuoliseksi jakamiseksi on selvítettävä mahdollisuudet osa-aikatyön (työpari) sekä joustavan työajan käyttöön. Samoin tulee selvittää, miten lisääntyvän vapaa-ajan tarjonta (vuorokausi-, viikko- vai vuosivapaa) olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää. Vaihtelisiko esim. viikonvaihdevapaa perjantaista tiistaihin siten, että sunnuntai olisi kaikille yhteinen vapaapäivä, mutta palvelut ja työkonet olisivat muina päivinä käynnissä. Mitkä ovat tietoyhteiskunnan työpaikkojen alueelliset sijoittumistekijät ja niitten aiheuttamat potentiaaliset muuttovirrat? Koulutustarpeen kokonaiskartoitus olisi tehtävä.

Uusi teknologia ja sen yhteydet muuttoliikkeeseen

Korkean teknologian tulemiseen, halusimemepä sitä tai ei, on symposiumissa vallinneen käsityksen mukaan varauduttava ja valmistauduttava. Sopeutumista uuteen teknologiaan voidaan edistää: suosimalla vähittäistä muuttoa (mullistavat muutot voidaan tällöin välttää). Kehittämällä koulutusta, ammatinvalinnanohjausta, työnvälitystä sekä yritysten palvelutoimintaa. Ympäristönlaadun nostamisella ja uusien (myös palvelevien) tuotannon alojen kehittämällä voidaan myös alueen kilpailukykyä parantaa.

Muuttajan muotokuva on jälleen muuttumassa. Nyt siihen kuuluu korkea- tai erityiskoulutus. Työlaatu on jakautumassa kahteen ryhmään: kehittäjät ja soveltajat. Turkimustarpeet teknologian osalla: Suomelle ja maaseudulle ja vanhoille aloille soveltuva uusi teknologia? -isojen yritysten hajautusmahdollisuudet ja -ehdot? -asuin- ja työympäristön laatuvaatimukset, amatoimisuuden lisäämis- ja halukkuusmahdollisuudet? Oleellisten erityispiirteiden kartoitus ja huomioon otto, tietotuotannon tarveharkinta.

Poliittinen päätöksenteko ja muuttoliike

Poliittisella päätöksenteolla on voitava nykyistä joustavammin ja nopeammin vaikuttaa aluerakenteen kehitykseen ja muuttoliikkeeseen. Tämän saavuttamiseksi on omiehtoista päätösvaltaa ja voimavaroja siirrettävä alue- ja paikallistasolle. Tässä ohjauksessa on otettava huomioon toisaalta asukkaiden muutto- ja paikallaan pysymishalukkuus, toisaalta tietoyhteiskunnan aluerakenteen muutostarpeet sekä valtakunnan eri osien kehittämismahdollisuuksien hyödyntäminen. On edelleen painotettava, että muuttoliikettä on verrattava myös sen yksilövaikutusten kannalta; esimerkkinä suomenruotsalaisten kielellinen asema.

Symposium osoitti, että runsaasti myös aluerakenteeseen ja muuttoliikkeeseen vaikuttavia uusia tekijöitä on tulossa. Uutta tietoa tarvitaan paljon, jotta osaisimme oikein varustautua tietoyhteiskunnan tulemiseen ja jotta pystyisimme luomaan siitä yhteiskunnan, jossa jokaisen ihmisen on entistä parempi elää.